

КООРДИНУЮЧА РОЛЬ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Кризові явища, які мають місце сьогодні у національній економіці та нестабільні умови функціонування підприємств системи споживчої кооперації України вимагають від них раціонального використання усіх видів ресурсів і досягнення оптимальних результатів з мінімальними витратами. А це вимагає оптимізації управління господарською діяльністю підприємства відповідно до умов середовища її здійснення та стратегічних орієнтирів, що неможливо без побудови відповідної системи внутрішнього контролю, інтегрованої в загальну інформаційну систему менеджменту підприємства, яка дасть змогу використовувати комплекс збалансованих показників, як інструмент оперативної реакції на зовнішні та внутрішні зміни. Внутрішній контроль відіграє роль основної координуючої ланки між всіма функціями управління.

Дослідженню теоретичних і практичних аспектів та проблем організації й методики внутрішнього контролю присвятили свої праці багато відомих вітчизняних і зарубіжних вчених: В. В. Бурцев, Т. А. Бутинець, І. К. Дрозд, В. О. Зотов, М. Д. Корінько, П. О. Куцик, Я. Д. Крупка, В. П. Пантелєєв, О. А. Петрик, К. І. Редченко, Дж. К. Робертсон, В. С. Рудницький, В. О. Шевчук, та інші. У своїх працях вони досліджували як питання контролю в цілому, так і складові системи внутрішнього контролю, зокрема. Проте, нинішні умови господарювання, із притаманними їм зростаючими якісними вимогами до системи управління, потребують додаткових напрацювань з метою вироблення напрямів удосконалення організації та методики внутрішнього контролю діяльності підприємств системи споживчої кооперації.

Ряд вчених вважають, що система внутрішнього контролю підприємства є засобом реалізації адміністрацією підприємства контрольної функції управління й покликана, з одного боку, забезпечити достовірність інформації про стан майна та господарських процесів, які відбуваються на підприємстві, та сприяти прийняттю правильних управлінських рішень, а з іншого – забезпечує реалізацію політики адміністрації в підрозділах підприємства, контролює дотримання наказів та розпоряджень, чим сприяє досягненню цілей, поставлених перед підприємством [1, 159].

На нашу думку, внутрішній контроль – це система спостереження і перевірки законності та економічної доцільності здійснення господарських операцій, збереження та раціонального використання усіх видів ресурсів, виконання працівниками своїх функціональних обов'язків з метою своєчасного виявлення недоліків та застосування заходів щодо їх усунення шляхом управлінського впливу на керований об'єкт, запобігання кризовим явищам і забезпечення ефективного ведення бізнесу.

Внутрішній контроль повинен здійснюватись на системній основі із визначеними цілями та завданнями, відповідно до складених планів і графіків проведення перевірок, з аргументацією критеріїв вибору об'єктів контролю та методів їх дослідження, документуванням контрольного процесу і складанням звітності. Належна організація і висока культура внутрішнього контролю може бути запорукою виявлення, оцінки і врахування наявних ризиків, повноцінного обміну інформацією між різними підсистемами менеджменту підприємства, ефективного моніторингу за усуненням недоліків.

Дослідження праць вітчизняних і зарубіжних вчених у сфері контролю дозволяє систематизувати наукові підходи при визначенні сутнісної характеристики внутрішнього контролю у такі основні напрями:

1) системний, який визначає основні елементи внутрішнього контролю та взаємозв'язки між ними із спрямуванням на виконання поточних завдань і досягнення стратегічних цілей у взаємодії з внутрішнім та зовнішнім середовищем функціонування підприємства;

2) функціональний – акцентує увагу на призначенні внутрішнього контролю в діяльності підприємства і визначенні його як функції управління, з одночасним встановленням підпорядкованості й функціональних завдань, які на нього покладені;

3) процесний – розглядає внутрішній контроль як послідовність дій, спрямованих на досягнення його мети та виконання завдань, які трактуються як міжфункціональні, що дає змогу інтегрувати системний та функціональний підходи через об'єднання функцій контролю та його системи;

4) прикладний, який визначає внутрішній контроль як перевірку чи спостереження за станом і функціонуванням певного об'єкта контролю.

Усі розглянуті підходи до визначення сутнісної характеристики внутрішнього контролю дають можливість краще зрозуміти його координуючу роль у складі інших функцій управління.

Виконання завдань внутрішнього контролю відбувається шляхом здійснення контрольних функцій, які передбачають розподіл повноважень та відповідальності між відповідними службами та окремими працівниками підприємства. До основних функцій внутрішнього контролю підприємств системи споживчої кооперації можна віднести профілактичну, координаційну, інформаційну, коригувальну, мобілізуючу та виховну. Як додаткову функцію внутрішнього контролю можна також виділити контроль повноважень, який передбачає виконання контрольних процедур, спрямованих на перевірку дотримання повноважень, визначених відповідними регламентами підприємства й попередження зловживань посадових осіб та запобігання здійсненню господарських операцій, в яких відсутня економічна доцільність задля забезпечення ефективного функціонування суб'єкта господарювання.

Т. А. Бутинець зазначає, що внутрішній контроль є однією з основних функцій управління і є системою постійного спостереження та перевірки роботи фірми з метою оцінки обґрунтованості і ефективності ухвалених управлінських рішень, виявлення відхилень і несприятливих ситуацій [2, 31]. На наш погляд, система внутрішнього контролю є ефективною тоді, коли вона дає можливість своєчасно

попереджати, виявляти і усувати відхилення у господарській діяльності підприємства.

Дослідження стану внутрішнього контролю підприємств системи споживчої кооперації засвідчують відсутність системного підходу до його здійснення, що вимагає вирішення ряду проблем: встановлення підпорядкованості внутрішнього контролю в системі управління підприємством; вибір форми його організації; визначення функціональних обов'язків осіб, які здійснюють внутрішній контроль; розробка пріоритетних напрямків контрольної діяльності.

Система внутрішнього контролю повинна враховувати організаційну структуру підприємства і, у випадку потреби (для великих підприємств), можна вибудувати багаторівневу систему контролю, яка дасть можливість персоніфіковано підійти до відповідальності керівників структурних підрозділів та окремих працівників за використання ресурсів і результати діяльності.

Дотримання принципів доцільності та економічності, а також врахування системного підходу до управління діяльністю підприємств споживчої кооперації при розробці для них організаційної моделі системи внутрішнього контролю вимагає визначити основні її структурні елементи: завдання контролю, суб'єкти контролю, об'єкти контролю, інформаційна база контролю, етапи контрольного процесу, методи контролю, порядок узагальнення результатів контролю. Чітке визначення і забезпечення виконання кожного з компонентів цих елементів дасть змогу підвищити ефективність внутрішнього контролю з метою формування достовірної і повної інформації для прийняття раціональних управлінських рішень.

Література:

1. Аудит: підруч. / [О. А. Петрик, В. О. Зотов, Б. В. Кудрицький та ін.]; за заг. ред. проф. О. А. Петрик. – К.: КНЕУ, 2015. – 498 с.
2. Бутинець Т. А. Внутрішній контроль: суть і зміст / Т. А. Бутинець // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Економічні науки. – Житомир: 2008. – № 2 (44). – С. 31-42.